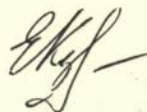

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

ТРОШКІНА Олена Анатоліївна

УДК 725.1.03:81'37

**ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ У ФОРМУВАННІ ОБРАЗУ
ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ УКРАЇНИ**

18.00.01 — Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Київ – 2006

72.025.4

00762012 (1)

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі теорії, історії архітектури та синтезу мистецтва Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА) Міністерства культури і туризму України.

Науковий керівник: кандидат архітектури, доцент
СЄДАК Олександр Ігорович,
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури,
професор кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв.

Офіційні опоненти: доктор архітектури, с.н.с.
АБИЗОВ Вадим Адилійович,
Державний науково-дослідний інститут теорії та історії архітектури і містобудування (ДНДІТІАМ) Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України, директор інституту;

кандидат архітектури, доцент, с.н.с.
ПУЧКОВ Андрій Олександрович,
Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України,
завідувач відділу.

Провідна установа: Київський національний університет будівництва і архітектури
Міністерства освіти і науки України.

Захист відбудеться „15” червня 2006 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К.26.103.01 Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (Україна, 04053, м. Київ, вул. Смирнова-Ласточкина, 20).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури за адресою: Україна, 04053, м. Київ, вул. Смирнова-Ласточкина, 20.

Автореферат розісланий „15” травня 2006 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат архітектури, професор

Л.В.ПРИБЕГА

Метою архітектурної теорії є дослідження законів формоутворення в архітектурі, змістовності та образності архітектурної форми, яке залишається й досі актуальним для розуміння творчих процесів і практики зодчества. Розглядові цих проблем на кожному етапі розвитку архітектури присвячена значна кількість робіт. Останнім часом теорія архітектури поповнюється новими дослідженнями, що змінюють професійні уявлення про закони творення і розуміння архітектури, зокрема вирізняється семіотичний підхід у формуванні об'єктів зодчества в роботах Д.Бродбента, Р.Вентурі, Ч.Дженкса, Б.Дзеві, У.Еко, К.Норберг-Шульца, М.Тафурі, Р.Фуско, Є.Барбишева, О.Гутнова, А.Іконнікова, В.Маркузона, Є.Россінської, Ю.Степанова, Б.Успенського; І.Лежави, А.Мардера, О.Тіца, О.Фоменко, С.Шубович, С.Шліпченко, ін. Основою цих публікацій стало вирішення проблеми змістовності архітектурного образу будівель різного функціонального призначення, а метою – розробка нових підходів до питань взаємодії теорії архітектури із суміжними галузями знань – філософією, теорією інформації, кібернетикою, лінгвістикою – шляхом впровадження їх у методику архітектурного проектування. Відповідно, проблема архітектурної семантики є однією з найактуальніших в сучасній теорії та практиці зодчества, а визначення символіки архітектурної форми, впровадження системи знаків, спроможних впливати на особливості сприйняття образу об'єктів архітектури, – її основними завданнями.

Як вид мистецтва, архітектура віддзеркалює усі сторони буття суспільства: політичний устрій, рівень культури, уподобання в моді та стилі. Змістовність й означеність архітектури здавна визначали знаки і символи як найбільш концентровані засоби передачі інформації. Велика група громадських будівель – урядового і адміністративно-управлінського призначення, резиденції, комерційні та дипломатичні представництва тощо, які мають чітко сформований образ і є виразом провідних ідей епохи та суспільства, означені в дисертаційній роботі як „представницька архітектура”. За цими будівлями, символами і знаками, які вони містять, можна судити про засади, на яких ґрунтується і розвивається суспільство, його стан та уподобання, пріоритетні культурні і моральні цінності. В процесі пошуків сучасного стилю в архітектурі доводиться вирішувати проблеми архітектурної семантики як своєрідного феномену, що сприяє його формуванню, та відображенню епохи в образі будівлі. Назване потребує всебічного дослідження, виявлення впливу знакових систем на формування форми й образу найбільш складної за композицією групи об'єктів представницької архітектури.

Актуальність теми обумовлена наступними проблемами: в теорії зодчества – існуючою кризою в стилістиці та образності сучасної архітектури; руйнуванням системи прямого і зворотного зв'язку об'єкта архітектури із споживачем; втратою сучасною архітектурою традиційних знаків-символів, які існували в минулому і сприяли визначенню образу та функціонального призначення об'єкта архітектури; в архітектурній практиці – відсутністю сучасних універсальних семантичних принципів вирішення образу об'єктів представницької

архітектури, необхідністю розробки основ архітектурної семантики в контексті методологічних засад стилю ХХІ століття.

Зв'язок роботи з існуючими та перспективними програмами, планами, темами. Робота виконана згідно з планами наукових розробок кафедри теорії, історії та синтезу мистецтв НАОМА і присвячена одній з найважливіших актуальних проблем, визначених Державним комітетом України з науки і техніки. Дисертація зорієнтована на дослідження принципів формоутворення та методики проектування будівель, що становлять окрему групу так званої "представницької архітектури". Вона написана в руслі сучасних наукових робіт, які є провідними в зарубіжній теорії та практиці архітектури і засвідчують неабияку наукову зацікавленість питаннями семантико-символічного досвіду минулого й сучасності.

Мета дослідження – виявити закономірності розвитку семантико-знакової та морфологічної основи вирішення образу об'єктів представницької архітектури України.

Для досягнення зазначеної мети визначені наступні завдання:

1. Виявити історичні закономірності формування об'єктів представницької архітектури та визначити фактори, що впливають на створення їхнього образу;
2. Дослідити місце і композиційну роль об'єктів представницької архітектури в структурі поселень;
3. Провести семіотичний аналіз формування образу об'єктів представницької архітектури та виявити прийоми використання знаків-символів;
4. Сформулювати загальні семантичні принципи формування образу представницької архітектури;
5. Визначити прийоми використання знаків-символів у вирішенні образу представницької архітектури на майбутнє.

Об'єкт дослідження – представницька архітектура минулого і сучасності.

Предмет дослідження – семантична основа образу представницької архітектури в контексті її історичного розвитку та сучасного використання в теорії і на практиці.

Межі дослідження визначені таким чином: *змістовно* – розглядом питань формування символіко-семантичними засобами архітектурного образу представницької архітектури України, *хронологічно* – дослідженням розвитку представницької архітектури від III тис. до н. е. до сьогодення. Робота містить елементи міждисциплінарного дослідження, в ній використані дані таких галузей наукових знань, як лінгвістика, психологія, філософія, мистецтвознавство.

Методи дослідження. В основу дослідження покладений методологічний принцип єдності процесу теоретичних розробок і практичної перевірки їх з відповідним корегуванням наукових гіпотез згідно з отриманими в процесі практичної перевірки результатами. Дослідження здійснювалося за традиційною схемою: на основі аналізу семантичних форм минулого і сучасного, через синтез отриманого матеріалу, вивчення і формулювання узагальнюючих принципів вирішення образу об'єктів представницької архітектури, а також відпрацювання системності підходів до виявлення їхньої семантичної основи. В процесі дослідження використані такі методи:

логіко-теоретичний та порівняльний історико-генетичний аналіз – при вивченні та систематизації історичних, архітектурних джерел, наукових праць та проектних матеріалів; *системний аналіз* – при вивченні об'єктів представницької архітектури різних типологічних груп як єдиного комплексу об'єктів адміністративно-управлінського призначення; *структурна та графоаналітична оцінка* – при порівняльному аналізі значного за обсягом ілюстративного та фотоматеріалу об'єктів представницької архітектури різних часових періодів на різних географічних територіях; *формалізація та моделювання за аналогами; натурні обстеження, літературні та бібліографічні дослідження* тощо – при створенні ідеалізованої моделі представницької будівлі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у порушенні проблеми розробки сучасної мови архітектури; проведенні вперше комплексного дослідження семантики представницької архітектури, її впливу на вирішення будівель цієї типологічної групи; у розробці критеріїв оцінки змістовності та художньої образності певної типологічної групи будівель; систематизації та формулюванні принципів сучасної архітектурної семантики; теоретичному забезпеченні проектної практики методологією, зорієнтованою на процеси формування й розробки засобів вирішення художнього образу архітектурних об'єктів сучасності.

Практичне значення одержаних результатів а також матеріалів дисертації полягає у використанні їх в архітектурній теорії, практиці та освіті: для розширення понятійного апарату теорії архітектури; подальшого розвитку семіотичних основ сучасної архітектури в процесі розробки проектів досліджуваних об'єктів щодо формування їх архітектурного образу; для розробки та реалізації програм навчання студентів-архітекторів й перепідготовки кадрів викладачів вищих навчальних закладів архітектурного профілю.

Особистий внесок здобувача. Авторські розробки й основні положення та ідеї дисертації знайшли відображення в публікаціях автора [1-20], використані в навчальних програмах та посібниках, при розробці яких автор був виконавцем і в проектних розробках, де впроваджені висновки дисертації. Особистим внеском здобувача є: визначення етапів формування й розвитку образу представницької архітектури а також виявлення особливостей її сучасного стану; дослідження семантичних елементів, що впливають на вирішення образу представницької архітектури; формулювання загальних принципів сучасної архітектурної семантики та основних принципів вирішення образу представницької архітектури; розробка методики формування композиції представницьких будівель засобами архітектурної семантики, що і є, власне, **предметом захисту**. Результати виконаного дослідження одержані автором особисто. У співавторстві з керівником роботи написані 3 статті, де здобувачеві належать матеріали з аналізу розвитку досліджуваної архітектури класицизму, визначення її символічної змістовності за часів тоталітаризму [1, 16]; семантичний аналіз декоративного оздоблення досліджуваних об'єктів у різні епохи [13].

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалися протягом 2001-2005 рр. Зміст та результати розділів роботи були оприлюднені автором у 24 доповідях та

повідомленнях: *на міжнародних наукових конференціях „Мова символів – мова вічності”* (Київ, 2001); *„Людина у світі духовної культури”*, *„Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції”* (Київ, 2002); УДУВГП (Рівне, 2002); *„Філософія міфу. Класичний та сучасний підходи”*, *„Міфологічний простір і час у сучасній культурі”*; *„Реклама і дизайн ХХІ сторіччя: наука, освіта, бізнес”* (Київ, 2003); НАУ (Київ, 2005); *на міжвузівських наукових конференціях* III-VI НАОМА *„Сучасні проблеми теорії архітектури”* (Київ, 2001–4); 63-ій КНУБА (Київ, 2002); VI електронній науковій конференції ХДАДМ (Харків, 2004); III НАУ (Київ, 2005); конференції науково-педагогічних працівників, наукових співробітників та аспірантів НАУ (Київ, 2004); *на наукових читаннях – у ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАНУ, присвячених пам'яті члена-кореспондента НАНУ М.В.Гончаренка* (Київ, 2001); *на постійно діючому семінарі „Людина та історія” та засіданні круглого столу „Питання відродження національних святинь в незалежній Україні” в Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику* (Київ, 2001).

Основні результати і положення дисертації знайшли практичне використання: *в наукових роботах – в Національному аграрному університеті при розробці розділів державної наукової теми „Розробити наукові основи формування декоративних насаджень в населених пунктах України” (НР № 0102 U006411, 2002–2006): „Семантичне значення ландшафту у формуванні образу архітектури громадських споруд”, „Семантичні принципи означення представницької архітектури і ландшафтний дизайн”, „Архітектурні споруди та інженерні елементи на території зелених насаджень”; у навчальному процесі – при підготовці розділів з історії розвитку представницької архітектури до методичного посібника для вищих навчальних закладів з фахової дисципліни „Всесвітня історія архітектури”; при розробці навчальних програм курсів „Історія української народної архітектури”, „Історія радянської архітектури”, „Всесвітня історія архітектури від середньовіччя до ХХ ст.”, „Семіотика архітектури” (НАОМА, 2003) „Семантика ландшафтної архітектури” (НАОМА, ДАКККіМ, Інститут Реклами, 2005–2006); у проектній практиці – при розробці проекту будинку міської ради в м. Костополі та проекту коригування генплану забудови с. Зоря Рівненської обл.*

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковані у 20 статтях загальним обсягом 8 д.а., з яких 4 – у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, 16 – у збірках наукових праць і матеріалів наукових конференцій та семінарів.

Структура і обсяг роботи відповідають поставленій меті й завданням. Дисертація загальним об'ємом в 246 с. побудована згідно з етапами проведення дослідження, складається із словника термінів, вступу, чотирьох розділів, отриманих по дисертації результатів і висновків (149 с.), переліку джерел із 190 найменувань (13 с.), таблиць-ілюстрацій, що розкривають хід роботи (49 с.), та додатків (83 с.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтована актуальність теми, визначені мета, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкриваються наукова новизна, теоретична і практична цінність роботи,

особистий внесок здобувача, наводяться дані щодо апробації основних результатів, структури та обсягу дисертації.

Перший розділ дисертації „Огляд літератури та стану дослідженості питання” присвячений аналізу ступеня вивченості питання, проведений огляд літератури з формування і розвитку семіотичних основ архітектури та проблеми, заявленої в роботі. Виявлена змістовна обмеженість та фрагментарність розгляду об’єктів дослідження: в контексті вивчення персоналії видатних архітекторів як авторів їх, в оглядах робіт окремих проектних інститутів; в публікаціях, про громадські будівлі-символи часу й соціальних устроїв; у типологічних дослідженнях громадських будівель; в працях, присвячених розглядові конкурсних проектів, архітектури виставок; в навчальній літературі та літературі з історії архітектури й теорії стилів. Праці мають узагальнений характер, здебільшого спрямовані на вирішення типологічних завдань (більшість з них датуються 1950-80 рр.), але питання історичного розвитку об’єктів цього типу, образного вирішення й символічної змістовності в них не розглядалися.

З другої половини ХХ ст. існуючі теоретичні методи дослідження архітектури, її трактування як художнього явища стали непридатними для ускладненої архітектурної практики. Звичний розподіл архітектурної науки на теорію, історію і критику виявився недостатнім. Розвивається галузь міждисциплінарних пошуків: в аналізі творів зодчества застосовуються методи, притаманні лінгвістиці, логіці, філософії, психології, кібернетиці, теорії інформації, зорієнтовані на обґрунтування знакової природи мислення. Чимале місце в дослідженнях посіла семіотика архітектури, котра дає можливість розглядати архітектуру як цілісну систему, елементи якої функціонують в тісній взаємодії. Ця система зв’язку (суспільство – архітектор – архітектурний об’єкт – споживач), розуміється як модель соціальної комунікації і дозволяє застосувати в зодчестві методи аналізу, розроблені в рамках інших наук. Вивчаючи усі можливі системи впливу на людину та досліджуючи значення архітектурної форми на основі лінгвістичних моделей, семіотика архітектури вирішує ті ж самі завдання, що й архітектурна теорія. У ряді робіт, розроблених в СРСР, автори пропонують застосовувати в аналізі об’єктів архітектури інформаційно-теоретичні методи (М.Бензе, Ю.Євреїнов, А.Мардер, Г.Мінервін, Г.Негай, Б.Рубаренко, Ю.Сомов та інші). Трактування архітектури як інформаційної системи з природним каналом зв’язку – людиною і використання різних засобів інформації в архітектурі дозволяє досягнути послідовного й упорядкованого процесу її сприйняття (І.Страутманіс, А.Костенко). А.Іконніков, досліджуючи комунікативну функцію архітектурної форми в процесі людської діяльності, визначає архітектуру як одну із штучно створених людиною мов, що втілює художній зміст і передає його за призначенням.

Формування поняття мови і знаку є головним завданням у будь-якому семіотичному аналізі. В лінгвістиці, як і архітектурній семантиці, дослідники виділяють два напрямки вивчення знаків: *комунікативний*, запропонований Ч.Пірсом, за яким семіотика розглядається як логічна знакова система, де комунікація здійснюється від змісту до форми, та *структуралістичний*, який спирається на ідеї Ф.Соссюра і є найбільш традиційним і поширеним, в якому комунікація

здійснюється від форми до змісту. У дисертації використана сучасна семіотична термінологія, запропонована Ч.Дженксом. Мова архітектури розглядається ним як сукупність підходів, які визначаються умовністю мови, що є спільним для певної групи осіб-інтерпретаторів мови. Архітектурний знак трактується як двобічна єдність, що має плани вираження і змістовності. В роботі пріоритетним є вивчення семантики, виявлення значення знаків, принципів створення форми об'єктів представницької архітектури і закономірностей її зміни в історичному контексті.

Серед невеликої кількості сучасних наукових робіт з проблеми семіотики архітектури в Україні є дослідження О.Фоменко, С.Шубович, де розглядаються художні основи архітектурного об'єкту, інформаційні процеси його сприйняття індивідуальною і громадською свідомістю, запропонована гіпотетична модель архітектурного образу і на її основі – система ієрархії засобів архітектурної композиції. Механізми взаємодії архітектури й філософії – дискурсивні умови комунікації і функціонування значень в архітектурі – досліджені С.Шліпченко, цим автором означена актуальна проблема репрезентативності архітектурної форми (властивості відображати ідеї устрою), її природи та принципів дії.

В процесі досліджень здобувачем розкрито складна система соціальних зв'язків, за якими виникали, діяли і ставали засобом соціальної комунікації знакові властивості архітектурних об'єктів. Була виявлена специфічна функція архітектурної будівлі як позамовного культурного тексту, її виховна, просвітницька роль, призначення як елемента культури і свідка історії. Попри те, що об'єкти представницької архітектури відображають зміст та образ епохи, віддзеркалюють її особливості, їх ніколи не аналізували за допомогою методів семіотики.

Наприкінці розділу вміщено висновок про обмеженість досліджень і публікацій з розгляду об'єктів представницької архітектури на основі законів семіотики, впливу символів і знаків на формування їх образу. Відповідно, подальші дослідження були спрямовані на визначення семантичних принципів і прийомів формування об'єктів представницької архітектури України, методів формування їхнього образу, відновлення прямого і зворотного зв'язків між споживачем і об'єктами цього типу, на розробку і впровадження нових методів проектування їх у подальшій перспективі.

Другий розділ „Формування семантичних основ представницької архітектури в процесі її історичного розвитку” присвячений аналізу розвитку представницької архітектури. Дослідження архітектури 213 зарубіжних та 115 вітчизняних, українських об'єктів протягом тривалого періоду – від давнини до сьогодення – виявили схожість її розвитку в усіх країнах і історичних формаціях, сприяли визначенню їх спільних і відмінних рис. На основі комплексного аналізу досліджуваних об'єктів, до якого входять атомістичний, синтаксичний, семантичний, функціональний аналізи, розглядаються форми будівель, складові їхньої композиції, закони компонування, характер поєднання і розташування в структурі поселень, особливості візуального сприйняття. Визначено, що найбільш виразної образної характеристики представницька архітектура набувала в періоди посилення державності, деспотій та авторитарної влади, тому в дослідженні найбільшу увагу приділено будівлям саме цих періодів.

У кожному історичному періоді були визначені найхарактерніші типи представницьких будівель. Запропоновано умовний розподіл їх на три групи за функціональним призначенням – *адміністративно-управлінські* (ратуші, будинки адміністративного та державного призначення); *житлово-адміністративні* (замки, палаци, резиденції, маєтки, садиби, вілли) та *офісно-конторські* (адміністративні, конторські, офісні будинки). Порівняльний аналіз усіх типів представницької архітектури різних регіонів сприяв визначенню закономірностей історичного формування вирішення її образу, виявленню найбільш характерних властивостей архітектурної форми, які несуть семантичне навантаження представництва. До останніх належать: комплексне (містобудівне) вирішення разом із іншими головними спорудами поселення (храм, житло володаря); монументальність, масивність і збільшений масштаб; жорстка симетрія, осява композиція, її ієрархічна побудова; замкнена система організації простору; церемоніальний підхід до головних приміщень як і до самої споруди; акцентування головного входу; використання ордеру як символу офіційності; висока пластичність та деталізація фасадів, багате і розкішне оформлення інтер'єрів; обов'язкове використання геральдичних ознак, державної чи корпоративної символіки тощо.

Виявлена специфіка історичного розвитку представницької архітектури – вона є розвитком житлової архітектури, має її типологічні ознаки у формуванні свого внутрішнього простору і зовнішнього об'ємно-просторового вирішення, проте відрізняється від житлової забудови більшим масштабом та певними композиційними прийомами – масивністю форм, крупним членуванням, гіпертрофованою фактурою поверхні, оригінальним декоративним оздобленням тощо. Визначені художні якості представницької архітектури безпосередньо пов'язані з її функціональним призначенням – необхідністю передати ідею влади та управління: (сильної чи слабкої, деспотичної або демократичної), опосередковано виявляючи її переваги або недоліки за допомогою образного та композиційно-просторового вирішення. Архітектурний образ представницьких будівель підпорядкований функціональному призначенню їх і залежить від відповідності форми функції. Синусоїдальна циклічність соціальних змін, обумовлена централізацією та децентралізацією або демократизацією влади спричиняє змістовну залежність представницької архітектури від смаків та ідеології наступних історичних періодів розвитку суспільства.

Об'єкти представницької архітектури завжди виконували роль головного, кристалізуючого міське середовище елементу, значущість та образність якого, проте, були втрачені внаслідок підвищення масштабу та об'ємів рядової житлової забудови. Незалежно від часу спорудження та регіону вони мали певні особливості розміщення в структурі поселень: були складовими міського центру, в межах якого зосереджувались адміністративні, громадські і торговельні функції.

Визначені принципові ознаки представницької архітектури, які сприяли визначенню моделі її архітектурного образу і за якими будівлі цього типу можна розглядати як самостійний

тип в історії та практиці архітектури, а також досліджувати особливості семантики їхнього образу і принципів формоутворення для розробки основ сучасної мови архітектури.

Результатом розділу є виявлення специфіки, закономірностей розвитку та процесу формування семантичних основ, що впливають на закономірності формування образу об'єктів представницької архітектури.

Третій розділ „Сучасне вирішення образу об'єктів представницької архітектури засобами архітектурної семантики” присвячений дослідженню формоутворення та композиції сучасних об'єктів представницької архітектури в Україні і за кордоном, визначенню сучасних прийомів використання знаків-символів у вирішенні образу будівель.

Виявлено, що на сучасному етапі формування образу представницької архітектури відбувається, як і в попередні історичні періоди, під впливом змін у суспільстві: життєвих, політичних, економічних, соціальних, екологічних, технологічних тощо. Отже, досліджувані об'єкти, завдяки знаковій навантаженості, як і раніше, є виразниками цих змін. Найважливішим принципом, запозиченим архітектурою у сучасного суспільства, є консолідація і інтеграція функцій. Одним із аспектів впливу глобалізації на архітектуру стала їх поліфункціональність, але з метою збереження своєї функціональної сутності головні адміністративні будинки держави повинні бути монофункційними.

Сьогодні в суспільстві впроваджуються ідеї демократії, символом якої є прозорість. Представницька архітектура підкреслює зміни в суспільстві, що відбуваються, і доводить їх до людської свідомості, залучаючи до цього семантичні засоби формоутворення – скляні куполи, прозорі фасади, відкритість простору офісів, відсутність зорових бар'єрів, зменшення масштабів, нівелювання у розміщенні, застосування новітніх технологій в конструкціях і оснащенні будинку. При цьому престижність будинків забезпечується тими ж засобами, що й в минулому – прагненням до незвичайності, рекламністю форми, демонстрацією багатства, а отже – могутності. Зараз видимість багатства досягається використанням новітніх технологій, нових матеріалів. Гайтек, що розвився в межах постмодернізму, на Заході став стилем могутніх корпорацій. Техніка нового покоління дала можливість поєднати переваги індустріальних методів будівництва з індивідуальністю форм, які стали сприймаються на рівні структури.

Визначено, що будівництво в Україні дедалі більше орієнтується на новітні прогресивні зарубіжні технології і матеріали, застосування яких означає престижність об'єктів не тільки адміністративно-управлінського призначення, а й будівель, де присутні репрезентативність і рекламність. Концептуалізм і алюзіонізм залишаються головними принципами нової представницької архітектури України за стильовими напрямками декоративного постмодернізму з національними ознаками й гай-теку.

Виявлено, що сьогодні найбільш розповсюдженим типом представницької архітектури є офісно-конторські будинки, на вирішення образу яких впливають зміни у філософії бізнесу, що особливо позначається на внутрішній структурі. Прикметами сучасного офісу західного взірця є: розміщення робочих місць не за звичною модульною нарізкою контор, а відповідно до

організаційних алгоритмів, продиктованих сьогodenними оперативними завданнями, які можуть змінюватись; демократизація простору, його прозорість і відкритий характер; поєднання робочих місць не комунікаціями, а кабельними каналами й інтерфейсами; перетворення офісу як місця тільки службових корпоративних контактів в приміщення для прийому і переговорів персоналу з клієнтами; розміщення офісів в житлових і громадських будинках з перенесенням до них образу будинку представницького призначення; створення комфортного виробничого середовища, яке стимулює якість і продуктивність роботи.

Формування представницьких об'єктів України в структурі міста відбувається шляхом: *реставрації* існуючих будинків із зміною первинної функції; *включенням* або *заміною* окремого будинку в існуючому історичному середовищі; *включенням* комплексу адміністративних споруд в існуюче історичне середовище із розвитком сучасних форм у глибину кварталу; *звільнення* значних територій в центральних районах для формування ділових комплексів-„сіті“; *створення* новітніх адміністративно-ділових центрів у нових районах міста. Розташування представницьких будівель за кордоном в умовах дефіциту територій відбувається за сучасними принципами розміщення у нових районах і приміській зоні як наслідок децентралізації управління та влади.

Носями семантичних знаків є архітектурні об'єкти в цілому та їхні складові: архітектурні форми, деталі, частини будинків. Елементи-складові представницького будинку наділені символічним означенням, яке відрізняється від архетипу житлового будинку і храму. Їхня сума разом із урахуванням композиційних категорій – метр, ритм, розміри, пропорції, маса, симетрія тощо і певна кількість комбінацій обумовлюють виникнення формул, які протягом історичного розвитку набувають певної сталості й типовості вираження та символічного значення, завдяки чому представницька архітектура декларує ідеї влади, міці, нездоланності, урочистості, недосяжності. До цього додається індивідуальний компонент, який залежить від особистості автора, а також враховуються кліматичні, географічні і матеріальні умови будівництва, особливості стилю чи моди на стиль. Символіка об'єкту, його ідеологічне навантаження утворюється вже на рівні схеми: об'єм (сталість), маса (збільшена порівняно з рядовою забудовою), специфіка розміщення (в центрі поселення, з відступом від „червоної лінії“, з площею перед ним і пам'ятником володарю, вождю), план (регулярність і/або ієрархічність), декор, колір тощо. Алгоритмом розкриття образу об'єктів представницької архітектури, що складається з елементів архітектурного „алфавіту“, є: набір елементів → повтор елементів → створення формул → повтор формул → просторові одиниці + індивідуальна характеристика + символічне навантаження = семіотика форми досліджуваних об'єктів.

З'ясовано, що на створення образу сучасних об'єктів представницької архітектури впливають складові форми, які умовно можна розподілити на елементи дальнього, середнього і ближнього рівнів сприйняття, і на кожному з них можна розпізнати певну систему знаків. На дальньому рівні сприйняття можна вирізнити представницьку будівлю за силуетом і масою. При ближчому спогляданні, на середньому рівні, сприймаються особливості об'єму: відокремленість чи ціліність, замкненість чи просторова відкритість, геометрична форма, розміри, співвідношення

і взаємозв'язок, система побудови просторової структури. На ближньому рівні досліджуються деталі, а представницьку функцію будівлі позначають такі елементи-знаки: державна чи корпоративна символіка і емблематика над входом в будинок, глибинна композиція самого входу, декоративна обробка перших поверхів, парадні сходи тощо.

Четвертий розділ „Перспективні напрямки вирішення образу об'єктів представницької архітектури” містить дослідження ролі знаків-символів у формуванні образу об'єктів представницької архітектури, визначення загальних семантичних принципів їх формування, прийомів використання. На основі отриманих результатів розглянута своєрідність знаків-символів, їх компоненти і можливості сполучення, засоби і прийоми передачі інформації, виявлена обумовленість принципів формування мови представницької архітектури особливостями творчого процесу, визначені притаманні їй семантичні принципи.

В історії розвитку досліджуваної групи будівель тема парадності й монументальності остаточно сформувалась у XVIII ст., ставши універсальною і класичною. Повтор цієї теми або деяких її складових в часі і просторі, в різних країнах призвів до стабільності упізнання рис представницької архітектури. Вирізняючись індивідуальними авторськими підходами, національними і територіальними особливостями, сформувалась композиційна схема, яка стала виражати абсолютно протилежні соціальні ідеї, що засвідчує її універсальність. Розпізнавання досліджуваних об'єктів за названою схемою відбувається водночас із порівнянням їх з еталоном, не обов'язково реально існуючим. Схема, повторюючись в різні часи, стабілізується і набуває найвищого прояву в головних спорудах часу. В СРСР в 1930-ті роки таким еталоном став конкурсний проект Палацу Рад арх. Б.Іофана, в 1970-ті – Будинок з'їздів в Кремлі арх. М.Посохіна. В США головні будівлі виставки 1893 року створили еталон будинків держaparату країни XX ст. Згодом, ознаки еталону почали використовувати в інших будівлях на периферії. Застосування нових прийомів, порівняно зі старими, насичує об'єкт більшою інформативністю і дозволяє використовувати принципи формування представницької архітектури для будівель інших типологічних груп з метою підвищення їхньої значущості. Застосування принципів і прийомів формування досліджуваних об'єктів протягом значного часу в різних країнах пояснюється їх надзвичайною стійкістю та спадковістю влади.

Сучасна модель побудови форми об'єктів адміністративно-управлінського призначення заснована на властивостях, які сформувались в наслідок використання і розвитку класичних традиційних та привнесених сучасних інноваційних прийомів: побудова представницьких об'єктів в невід'ємному зв'язку з оточенням, за єдиним містобудівним принципом; монументальність; використання класичних деталей в нетрадиційному значенні та алюзії, натяки на класичні представницькі будівлі минулого; виділення головного з-поміж другорядного – збільшена поверховість центральної частини, головних парадних приміщень; можлива рівнозначність елементів; багаторівневність і просторовість будівлі; „перетікання” простору; акцентування головного входу-„запрошення”; членування фасадів легкими металевими елементами; прозорість,

відкритість, доступність, відсутність видимих кордонів і обмежень; рекламність форми, багатство оздоблення, створеного новітніми технологіями будівництва та сучасним технічним оснащенням.

За теорією семіотики, образ будівлі розглядається як знакова ситуація, що складається із елементів-знаків і зв'язків між ними, які утворюють формули. Виявлено, що інформаційне поле, під впливом якого створюється образ досліджуваних об'єктів, складається із незмінної ідеалізованої схеми-еталону, яка сформувалась протягом історичного розвитку і внаслідок частого повтору закарбувалася в людській пам'яті як знак представницької архітектури, та змінної, що формується під впливом особливостей епохи, розвитку культури, інтенсивності пошуку та напрацювань нового досвіду. Це сприяло визначенню трьох рівнів сприйняття: *розглядання* (ідентифікації); *зацікавлення*, (вивчення, аналіз); *запам'ятовування* (розуміння, нерозуміння, драгування). На першому рівні ідентифікація будівлі відбувається завдяки її акцентуванню у рядовій забудові, чому сприяє значення місця, її композиційна цілісність, незвичність форми, характер декоративного оздоблення. Аналіз і вивчення будівлі, в разі зацікавлення нею, відбувається певними засобами і прийомами: за традиційною схемою – виділенням в середовищі, створенням підготовки до сприйняття, контрастом із оточуючою забудовою, складністю форми, її геометичністю, відповідністю традиціям; в новітній – нарочитою простотою форми, її невагомістю, прозорістю, використанням новітніх технологій, тощо. Процес формування образу закінчується на рівні запам'ятовування, порівнянням із еталоном, визначенням наявності традиційних знаків-символів досліджуваної групи будівель (масштабності, висотності, дистанційності, церемоніальності підходу, недоступності і т. ін.); розумінням чи нерозумінням, сприйняттям чи несприйняттям нових принципів організації – багаторівневості і просторовості, відсутності візуальних кордонів, всюдоступності.

З'ясовано, що організовуючи якусь частину простору, представницький об'єкт стає частиною предметно-просторового середовища і має сенс тільки в зв'язку зі всією його системою. Інформація, яку він несе в собі, сприймається людиною в системі створеного середовища і тих соціальних процесів, які це середовище наповнюють.

Виявлено, що збереження образу представницької архітектури можливе при дотриманні відпрацьованих протягом історичного її розвитку головних семантичних принципів формоутворення:

1. Представницьку будівлю потрібно вирішувати як елемент планувальної структури, що спроможний відігравати провідну роль в композиції міста. Її потрібно проектувати як привілейовану частку живої тканини міста, з якою вона нерозривно пов'язана. Її не можна розміщувати на випадкових ділянках, без урахування ролі, котру вона покликана відігравати в структурі міста та його житті.
2. Форма об'єктів представницької архітектури повинна відповідати не тільки функції, але й бути виразником ідейних уподобань суспільства, а їхній образ має викликати відчуття стабільності, поваги, міці і виражати пріоритети влади, що досягається використанням відповідних знаків-символів минулого і сучасності. Створення нових знаків-символів і зведення їх у формули, які

позначали б сучасні особливості влади, повинні відбуватися поступово, без різкої заміни вироблених раніше – це допоможе уникнути можливої дезорієнтації споживачів.

3. Декоративне оздоблення повинне знову набути провідного значення у створенні образу представницького об'єкту – державна, корпоративна символіка і геральдика, використання традиційних для України знаків-оберегів, вироблення нових засобів означення повинні стати провідними під час формування представницьких об'єктів, одним із засобів розробки національного стилю.

Єдність усіх принципів формування образу будинку і означеності середовища, в якому знаходиться об'єкт, призводить до багаторазового повтору, надмірності інформації про представницьку функцію об'єкту. Впровадження новітніх науково-технічних досягнень стали сучасною ознакою досліджуваних об'єктів: застосування нових технологій у формоутворенні демонструє прогресивність мислення влади, будівлі вирізняються оригінальністю і ефективністю конструкцій, інноваційністю архітектурного вирішення. Їх архітектура уособлює можливості, необхідні для створення значного за об'ємом, поверховістю, вартістю представницького об'єкту, якою володіють влада чи бізнес, тому ймовірно збереження тенденції використання в них новітніх досягнень науки й техніки і в майбутньому.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

За результатами досліджень можна зробити такі висновки:

1. Підтверджена спільність основ формоутворення представницької та житлової архітектури – їхні типологічні ознаки присутні у внутрішньому просторі і об'ємно-просторовому вирішенні обох типів будівель; визначені відмінності представницької архітектури від житлової – вони полягають у використанні композиційних прийомів та елементів, що передають ідеї стабільності влади та управління, найвищий статус у соціальній ієрархії.

2. Доведено подібність форм об'єктів представницької архітектури, що формувалися у продовж шести тисячоліть історичного розвитку, визначені відпрацьовані композиційні принципи та прийоми, зумовлені загальносемантичними основами формоутворення і акцентування в архітектурному оточенні, характерні для об'єктів цієї типологічної групи в усіх досліджуваних регіонах. Виділені позачасові властивості представницької архітектури за семантичними ознаками: *розташування* – центральне розміщення в структурі поселення, домінуюче положення в ієрархії елементів середовища; *об'ємно-просторова побудова* – монументальність, завищений масштаб порівняно із рядовою забудовою; абсолютне панування маси над простором; ієрархія в побудові форми об'єкту та складових його композиції, поступове нарощування мас та декоративного оздоблення до центральної частини будівлі; символіка стабільності влади й управління, що проявляється в симетрично-статичній або врівноваженій асиметричній композиції мас і форм, наближених до форми кубу; доповнення загальної композиції акцентованим входом, аттиком чи дахом; *планувальне вирішення* – формування будівель досліджуваного типу на основі квадрату чи прямокутника, що символізує стабільність влади; простота й чіткість анфіладного чи

коридорного розпланування; симетрія і осьова побудова приміщень; чітка ієрархія складових плану, композиційне виділення головних офіційних приміщень зального типу й формування малих просторів навколо них; урочисті церемоніальні підходи до будинку і головного приміщення в ньому; *декоративне оздоблення* – активне використання геральдики, корпоративної і державної символіки над входом та в офіційних приміщеннях будівлі; багате декоративне оздоблення інтер'єрів та екстер'єрів із застосуванням синтезом мистецтв і т. ін.

3. Визначені особливості формування досліджуваних об'єктів та їхнього архітектурного образу, які за допомогою знаків-символів відображують функціональну змістовність, характер соціального устрою та певні особливості епохи. Політика, релігія, економіка, культура, стиль і мода – загальні фактори, що впливають на зодчество взагалі і на формування образу об'єктів представницької архітектури зокрема. Загальні формуючі фактори доповнюються специфічними, які виділяють досліджувану групу будівель з поміж інших, підкреслюючи їхню особливу, представницьку функцію: утилітарне призначення, характер зовнішнього простору та розташування в структурі поселення, форма плану, застосування будівельних і оздоблювальних матеріалів підвищеної вартості, декору і синтезу мистецтв. Прослідковано єдність принципів формування образу досліджуваних об'єктів і означеності оточуючого їх середовища, що створюють багаторазовий повтор, надмірність інформації про них.

4. Визначена типологія об'єктів представницької архітектури за їхнім призначенням, виділено групи цих будівель: адміністративно-управлінські (державні адміністративні будинки органів влади, державні установи), офісно-конторські (конторські, офісні, банківські), житлово-адміністративні (посольства, резиденції, замські будинки, особняки), адміністративно-торговельні (представництва фірм, адміністративні частини в торговельних центрах), поліфункційні комплекси (міські, районні, селищні, ділові комплекси-„сіті“). Пріоритетним типом сучасної представницької архітектури є офісно-конторські будівлі, в яких використовуються традиційні і нові семантичні принципи і прийоми використання знаків-символів.

5. Проведений аналіз розташування об'єктів представницької архітектури *в структурі поселень* дозволив виявити їхню залежність від функціональної означеності. Так, адміністративно-управлінські будинки розміщуються в центрі міста, на найвигідних ділянках, тоді як конторські, офісні, комерційні представництва, житлово-адміністративні будівлі – в прилеглих до центру і периферійних районах. *В системі забудови* адміністративно-управлінська група найчастіше займає місце на перехресті вулиць, замикає собою головні магістралі міста, розміщена з відступом від „червоної лінії” або з площею перед будинком, а офісно-конторська група розміщується вздовж головних вулиць або на їх розі, акцентуючи перехрестя. Будинки житлово-адміністративної групи здебільшого мають площу перед будинком і, подібно до перших двох груп, формуються з відступом від „червоної лінії”, замикаючи собою вулиці. *На рельєфі* адміністративно-управлінські та житлово-адміністративні будинки традиційно розташовані на найвигідніших відмітках і є орієнтирами для всього міста. Офісно-конторські будинки розміщуються вільно в плані міста, виділяючись висотою і завершеннями.

6. Визначено, що головним принципом формування образу об'єктів представницької архітектури є передача пріоритетів ідеологічної системи, суспільних уподобань, сили влади – що є її сутністю. Сьогодні символи влади у світі змінюються з ідеї концентрації і зростання своєї значущості на символи демократичності, прозорості та збалансованості, можливостей справедливого узгодження протилежних інтересів, щирості свого волевиявлення. Змінюваний внутрішній простір, вхідна група-„запрошення”, багаторівневість будівлі та її просторів без візуальних кордонів є сучасними символами демократії у формуванні образу досліджуваних об'єктів: їхня форма набуває характеру відкритості, прозорості, стає ознакою впливу глобалізаційних процесів на архітектуру.

7. Сформульовані семантичні принципи формування образу представницької архітектури: *розташування* – формування на високих точках рельєфу, домінуюче положення в структурі поселення, відокремленість від рядової забудови; *формоутворення* – використання простих геометричних фігур, акцентування за величиною і масштабом об'єму, виявлення за значущістю складових у формі; *означення* – акцентування в забудові за рахунок використання державної чи корпоративної символіки влади, залучення монументального живопису, скульптури, декоративної пластики, виділення за допомогою підсвітлення, що символізує образ об'єкту, підтверджуючи й ідентифікуючи його представницьке призначення. Ці принципи є сталими, історично випробуваними, не залежать від ідеологічної системи, нехтування хоча б одним з них призводить до втрати символічності образу, змістовної дезорієнтації.

8. Запропоновано концептуальну модель формування образу об'єкту представницького призначення за властивостями, сформованими внаслідок використання і розвитку класичних традиційних та сучасних інноваційних прийомів: формування у взаємозв'язку з оточенням і за єдиним містобудівним принципом композиційної цілісності; монументальності сталого об'єму; загальної симетрії та врівноваженості; виділення головного елемента форми; виділення і акцентування центральної частини збільшенням її висоти і головних парадних приміщень; метричне членування фасадів, розташування державної символіки та емблематики на осі будівлі; засосування масивних карнизів й оригінальних завершень будинку тощо; підвищення декоративності деталей, наявність урочистого церемоніального підходу до будівлі і т. ін.

Реалізація у практиці проектування та будівництва сформульованих принципів і прийомів створення архітектурного образу досліджуваних об'єктів направлена на розробку високохудожніх об'єктів архітектури й визначає демократичний характер епохи у формуванні провідних елементів міського середовища, архітектурних ансамблів і комплексів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України

1. Трошкіна О.А., Седак О.І. Представницька архітектура як реалія епохи (До проблеми традицій, наслідування, наступності) // Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. – К.: НАОМА, 2004. – Вип. 11. – С. 205-221.

2. Трошкіна О.А. Семантичні засоби формування образу представницької архітектури України і Росії в II пол. XX ст. // Региональные проблемы архитектуры и градостроительства: Сб. науч. трудов. – Одесса: Астропринт, 2005. – Вып. 7-8. – С. 374-379.
3. Трошкіна О.А. Семантичні та об'ємно-просторові особливості архітектури офісних будинків на протязі їх історичного розвитку // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: Зб. наук. праць. – Харків: ХДАДМ, 2005. – № 1. – Ч. III. – С. 116-125.
4. Трошкіна О.А. Характерні знаки-символи у вирішенні образу представницьких споруд // Вісник Харківськ. держ. академії дизайну і мистецтв: Зб. наук. праць. – Харків: ХДАДМ, 2006. – № 5. – С.67-78.

Статті у наукових фахових виданнях

5. Трошкіна О.А. Загальні семантичні принципи формування образності представницьких споруд. // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини. – Вип. 2. – К.: Видавничий дім «А+С», 2005. – С. 295-306.
6. Трошкіна О.А. Вхід як знак-символ в представницькій архітектурі // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування: Зб. наук. праць. – Рівне: УДУВГП, 2002. – Вип. 5 (18). – С. 160-165.
7. Трошкіна О.А. Глобальні проблеми людства і їх вплив на архітектуру представництва // Мистецтвознавчі аспекти славістики: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т мистецтвозн., фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАНУ, 2002. – Вип. 2. – С. 30-33.
8. Трошкіна О.А. Історичний фактор як основа формування представницької архітектури // Наукові записки. Серія „Історичні науки”: Зб. наук. праць. – Острог: Вид-во Нац. ун-ту „Острозька академія”, 2004. – Вип. 4. – С. 521-528.
9. Трошкіна О.А. Особливості символіки представницької архітектури в розкритті періодизації історії культури // Наука – навчання: Наук. запис. культурол. семінару. – К.: Ін-т мистецтвозн., фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАНУ, 2001. – Вип. 1. – С. 128-131.
10. Трошкіна О.А. Семантика форми в дизайні представницької архітектури // Технічна естетика і дизайн. – К: Віпол, 2004. – Вип. 3-4. – С. 150-153.
11. Трошкіна О.А. Семантичне значення декоративних символічних деталей у формуванні образу представницької архітектури // Региональные проблемы архитектуры и градостроительства: Сб. науч. трудов. – Одесса: Астропринт, 2005. – Вып. 7-8. – С. 521-528.
12. Трошкіна О.А. Сучасний комплексний аналіз архітектурного об'єкту // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування: Зб. наук. праць. – Рівне: УДУВГП, 2003. – Вип. 6 (19). – С. 219-227.
13. Трошкіна О.А., Седак О.І. Особливості декоративної деталі в художньому дизайні та вирішенні образу представницьких споруд // Реклама і дизайн в умовах глобалізації вищої освіти та інформаційної інтеграції: Зб. наук. праць. – Київ: Інститут реклами, 2005. – Вип.3. – С. 328-330.

14. Трошкіна О.А. Концепції Простору і Часу у формуванні образу представницької архітектури // Матер. міжнар. конф. „Міфологічний простір і час у сучасній культурі”. – К., 2003. – Ч. III. – С. 53-55.
15. Трошкіна О.А. Міфічність входу в архітектурі представництва // Матер. міжнар. конф. „Філософія міфу – класичний та сучасний підходи”. – К., 2003. – Ч. I. – С. 36-38.
16. Трошкіна О.А., Седак О.І. Особливості семантики і об’ємно-просторового вирішення сучасної архітектури офісних споруд. // Матер. наук.-практ. конф. “Культурологічні засади технічного та промислового дизайну в системі суспільних відносин”. - К.: Нац. авіаційний ун-т, 2004. – С. 105-116.
17. Трошкіна Е.А. Престиж представительской архитектуры // Труды VI электронной науч. конф. „Теория и практика материально-художественной культуры. – Харьков: Харьковская гос. академия дизайна и искусств, 2004. – № 6. – С. 36-40.
18. Трошкіна О.А. Символіка представницької архітектури в різні історичні періоди // Матер. міжнар. конф. „Мова символів – мова вічності”. – К., 2001. – Ч. II. – С. 40-42.
19. Трошкіна О.А. Творення міфів семантичними засобами в представницькій архітектурі // Матер. міжнар. конф. „Філософія міфу – класичний та сучасний підходи”. – К., 2003. – Ч. II. – С. 41-43.
20. Трошкіна О.А. Філософська орієнтація і символічність представницької архітектури // Матер. міжнар. конф. „Мова символів – мова вічності”. – К., 2001. – Ч. I. – С. 22-24.

АНОТАЦІЯ

Трошкіна О.А. Особливості семантики у формуванні образу представницької архітектури України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури. – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. – Київ, 2006.

Представницькою архітектурою в роботі визначена група будівель громадського призначення – резиденцій, дипломатичних та комерційних представництв, будівель адміністративно-управлінського призначення тощо, – які відображають змістовність певної епохи, підкреслюють яскраво виражений її образ. Протягом свого історичного розвитку представницька архітектура виробила сталі семантичні принципи, за допомогою яких розпізнається її функціональне призначення, втілюються в свідомість людей певні суспільні ідеї. В дисертації запропоновані семантичні методи формування образу об’єктів представницької архітектури, які вирізняються з-поміж інших типологічних груп; розроблені принципи формоутворення будівель представницького призначення; аналізуються характерні знаки-символи, що визначають їхній образ; визначені прийоми їх сучасного практичного використання.

Ключові слова: представницька архітектура, архітектурна семантика, архітектурна композиція, просторова організація, архітектурний образ, архітектурна форма.

АННОТАЦИЯ

ТРОШКИНА Е.А. Особенности семантики в формировании образа представительской архитектуры Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01 – Теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры. – Национальная академия изобразительного искусства и архитектуры. – Киев, 2006.

Представительской архитектурой в исследовании принята группа зданий гражданского назначения: резиденции, дипломатические и коммерческие представительства, здания административно-управленческого назначения и т.п., – которые обладают ярко выраженным образом, отражают содержательность эпохи.

В диссертации рассмотрена актуальная проблема современной теории и практики архитектуры – формообразования объектов представительской архитектуры и формирования их образа. На основе ретроспективы исторического развития данной группы зданий детально изучены их форма и ее составляющие, законы композиции, особенности формообразования и размещения в структуре поселений, социальная обусловленность, своеобразие восприятия. Проведен сравнительный анализ зданий европейской, американской, российской и украинской ветвей развития, выявлено сходство в их формировании на всех исторических этапах. Это позволило сформулировать принципы композиции и приемы формообразования объектов исследования, сложившихся на протяжении более шести тысяч лет и определяющие их семантическую основу. Определены свойства представительской архитектуры по следующим семантическим признакам: *размещение* – объекты занимают ведущее положение в структуре поселений, им отводится центральное место; *объемно-пространственное решение* – монументальность, крупномасштабность по отношению к рядовой застройке, абсолютное превалирование массы над пространством, иерархия в построении композиции здания и его составляющих (выделение главной составляющей, нарастание масс и декора к центру сооружения); *передача символики* стабильности и силы в симметрично-статичной, уравновешенной композиции масс и форм, близкой к геометрии куба; акцентирование здания входом, аттиком или крышей; *планировочное решение* – формирование на основе квадрата или прямоугольника, что определяет символику власти: простота и четкость их планировочной структуры, симметрия и осевое размещение помещений, иерархия составляющих, композиционное выделение официальных помещений, формирование мелких пространств вокруг помещений зального типа, анфиладная или коридорная планировочная система, наличие торжественного подхода к зданию и главному в нем помещению; *декоративное оформление* – использование геральдики, государственной и корпоративной символики над входом и в интерьере; активное декоративное оформление, синтез искусств.

Рассмотрены семантические основы решения композиции объектов представительской архитектуры, которые отличаются от семантики объектов других типологических групп, изучены характерные знаки-символы, определяющие образ современного представительского здания,

рассмотрены перспективы их использования. В результате анализа исторического развития объектов исследования выявлены неизменяемые семантические принципы, определяющие их функциональное назначение и отражающие общественные идеи эпохи. Разработаны семантические принципы формирования их образа: *размещение* (ведущее положение в структуре поселения, формирование на высоких точках рельефа); *формообразование* (простота геометрии, иерархия составляющих формы, акцентирование величиной и масштабом); *обозначение* (акцентирование в застройке за счет символики власти, синтез изобразительных искусств).

Единство принципов формирования образа исследуемых объектов и характера среды, в которой расположен объект, способствует многократному повтору, избыточности информации о представительской функции сооружения, тогда как исключение хотя бы одного из них приводит к нарушению объективного восприятия образа представительской архитектуры. На основе принципов формообразования предложена идеализированная модель объектов исследования.

Ключевые слова: представительская архитектура, архитектурная семантика, композиция, пространственная организация, архитектурный образ, архитектурная форма.

SUMMARY

TROSHKINA H.A. Peculiarities of semantic in forming the image of Ukrainian representative architecture. - Manuscript.

Dissertation for Candidate's Degree in Architecture by Speciality 18.00.01 – Theory of architecture, restoration of architectural monuments. – The National Academy of Fine Arts and Architecture. – Kyiv, 2006.

The representative architecture – architecture of civil buildings and constructions (residences, diplomatic and commercial representations, administrative-managerial buildings, etc.), which reflect the pithiness of a concrete epoch and have its forcibly expressed image. During history development Representative architecture developed relatively permanent semantic principles, according to which not only functional declination of the building can be recognized, but mean of which certain public ideas can be incarnated into people's consciousness.

The thesis deals considers the semantic meaning of architectural objects of representation and their constituents, which in many respects differs from the semantic meaning of other typological groups, analysis of temperamental signs-characters which create an image of modern official representative building and the possibilities of their usage in future are regarded.

Key words: architectural semantics, architectural composition, spatial organization, architectural image, architectural form.

Підписано до друку 12. 05. 2006 р. Формат 60x84/16
Папір DATA COPY. Ум.-друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 90.

«АВТОРЕФЕРАТ»
Свідоцтво ДК № 18536 від 03.12.2001 р.
01034, м. Київ, пров. Георгіївський, 2, оф. 27
Тел.: (044) 578-0414, 284-7127

452406

АВ. АВ 68.187

Мист.

200

МИСТ